

U s t a w a

względem podniesienia chowu bydła obowiązująca dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi
wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Zgodnie z uchwałą Sejmu krajowego mych Królestw Galicyi i Lodomeryi wraz
z Wielkiem Księstwem Krakowskiem ustanawiam, co następuje:

§. 1.

Podniesieniem chowu bydła w każdym powiecie politycznym ma się zajmować reprezentacya powiatowa w okręgu swego powiatu.

Tym celem będzie reprezentacya powiatowa za pośrednictwem Wydziału powiatowego utrzymywać ciągłą styczność z oddziałami towarzystwa rolniczego, które się w powiecie znajdują, tudzież z władzą polityczną, o ile tego okaże się potrzeba.

Rzeczą będzie reprezentacyi powiatowej wszczynać z własnej inicjatywy jako też, o ile to należy do jej zakresu działania, uchwalać i wprowadzać w życie wszystkie środki, które na podniesienie chowu bydła w powiecie korzystnie oddziaływać mogą.

§. 2.

Na podstawie niniejszej ustawy należy do zakresu działania reprezentacyi powiatowej w szczególności:

- a) starać się o odpowiednich buhajów dla powiatu, ich stósowny rozdział pomiędzy poszczególne okolice powiatu, nadzorować ich używanie,

- popierać zakładanie stowarzyszeń wzajemnego ubezpieczenia bydła, wspierać władze polityczne i gminy przy wykonywaniu przepisów obowiązujących podczas zarazy bydła,
- b) wpływać na poprawną uprawę roślin pastewnych,
- c) rozpowszechniać pomiędzy hodowcami bydła rogatego umiejętność rozumnego obchodzenia się i pielęgnowania tego bydła i zachęcać tych hodowców do odpowiedniego hodowania bydła,
- d) wnieść takie środki ustawodawcze, któreby hodowcom bydła mogły ułatwić zbycie bydła rogatego i uzyskanych z tego bydła produktów,
- e) popierać również gospodarstwa mlecznego w szczególności przez pośredniczenie w utwarzaniu stowarzyszeń mających się zajmować wyrobem sera i wspierać takowe.

§. 3.

Wydział powiatowy ustanawia zastosowaną do rozległości powiatu i jego geograficznego położenia ilość komisji oględzin bydła, i przeznacza dla każdej komisji okrąg, w którym takowa ma rozwijać swoje działalność.

§. 4.

W tym celu winien każdy naczelnik gminy i przełożony obszaru dworskiego w powiecie położonego wymienić Wydziałowi powiatowemu znawców, z pomiędzy których Wydział wybiera na cały czas trwania okresu wyborczego członków komisji oględzin bydła, tudzież ich zastępców, którzy wstępują w razie przeszkodzenia wybranego członka.

§. 5.

Komisya oględzin bydła składa się z przewodniczącego, z dwóch w zawodzie biegłych hodowców bydła jako znawców albo ich zastępców (§. 4.) i z weterynarza, albo jego zastępcy, których również wyznacza Wydział powiatowy.

§. 6.

Komisya oględzin bydła winna każdego roku przydzielony jej okrąg zwiedzić, spisać hodowców

bydła, ilość znajdujących się u nich buhajów, krów i jałówek płodnych, i przekonać się o stanie i zdolności do rozplodu buhajów.

§. 7.

Na podstawie tego wykazu (§. 6.) i z uwzględnieniem miejsc, w których znajdują się buhaje, winna komisya oględzin bydła przydzielony jej okrąg podzielić na mniejsze dystrykta w ten sposób, aby w każdym poszczególnym dystrykcie 50 a najwięcej 80 sztuk krów i jałówek płodnych wypadło na jednego buhaja.

§. 8.

Trzymanie buhajów do rozplodu i puszczenie ich do obcego bydła za wynagrodzeniem jest każdemu dozwolono pod warunkiem przestrzegania niniejszej ustawy.

§. 9.

Jeżeli w którym w myśl §. 7. ustanowionym dystrykcie nie znajdzie się nikt, ktoby był gotów trzymać buhaja dla obcego bydła, natenczas jest obowiązkiem ogółu hodowców bydła w dystrykcie się znajdujących zakupić i utrzymywać na wspólne koszta buhaja zdolnego do rozplodu (§§. 11. i 12.).

§. 10.

Koszta zakupna i utrzymania buhajów (§. 9.) ma rozłożyć Wydział powiatowy pomiędzy hodowców bydła, którzy nie utrzymują własnych buhajów według ilości krów i jałówek zdolnych do stanowienia, o ile inne porozumienie pomiędzy nimi nie przyszło do skutku, i ściągnąć te koszta za pośrednictwem naczelników gmin w ten sam sposób, jak inne ciężary gminne lub za pośrednictwem przełożonych obszarów dworskich.

W tym samym stosunku mają być dochody z użycia buhajów, lub cena ze sprzedaży takowych uzyskana, pomiędzy hodowców bydła rozdzielone.

§. 11.

Do stanowienia obcego bydła za wynagrodzeniem wolno buhaja wtedy tylko używać, jeżeli

posiada siłą i celom stanowienia odpowiednią budowę ciała, jeżeli jest zdrow, liczy przynajmniej 1½ roku i uznany został za zdolnego do rozplodu.

Te same przymioty posiadać także winny buhaje w dystryktach. (§. 9.)

Komisya oględzin bydła ma przykładać wszelkiego starania, aby nabywano nie tylko całkiem zdolne, lecz także zastosowane do istniejących ras bydła, a gdzie takowa nie jest odpowiednią, do poprawienia rasy bydła przydatne buhaje, aby były urządzone zamknięte miejsca do stanowienia, i ażeby odstawianie odbywało się odpowiednio wymogom dobrego chowu bydła.

Komisya oględzin bydła ma w szczególności o to się starać, aby buhaje w dystryktach oddane zostały takim osobom do utrzymania, które są znane jako uzdolnieni i godni zaufania hodowcy bydła, i które posiadają obszerne i zdrowe stajnie, tudzież zdrową i dostateczną karmę bydła.

§. 12.

O zdolności do rozplodu buhajów rozstrzyga większością głosów komisya oględzin bydła na podstawie przedsięwziąć się mającego zbadania.

Jeżeli jaki buhaj za zdolnego do rozplodu uznanym zostanie, wtedy komisya oględzin bydła ma wystawić właścicielowi licencyę używania go do rozplodu, która będzie ważną aż do najbliższych oględzin.

Komisya oględzin bydła winna nadto utrzymywać odpowiedni rejestr wszystkich buhajów, które uznane zostały za zdolne, i we właściwy sposób ogłaszać każdego roku miejsce, w których takowe są umieszczone.

§. 13.

Kto swego buhaja bez poddania go przepisany oględzinom i uzyskania licencyi puszcza do obcego bydła za wynagrodzeniem, lub zezwala na takie puszczenie, podpada grzywnie od 2 do 10 zł. wa.

§. 14.

Buhaje nie powinny być częściej jak dwa razy dziennie do skoku puszczone; drugi skok bezpośrednio po pierwszym nie jest dozwolony.

Przekroczenie tych postanowień będzie karane grzywną od 1 do 5 zł. wa.

§. 15.

Każdy właściciel licencyjonowanego buhaja winien prowadzić według załączonego formularza rejestr stanowienia względem wszystkich krów i jałówek do buhaja przyprowadzanych. Rejestr ten ma być komisji oględzin bydła na żądanie przedłożony. Właściciel buhaja jest obowiązany wystawić właścicielom krów i jałówek do buhaja przyprowadzanych na ich żądanie potwierdzenie stanowienia. Ten sam obowiązek mają osoby, którym licencyjonowany buhaj dystryktowy (§. 9.) do utrzymania jest powierzony.

§. 16.

Buhaje nie powinny być po ukończonym szóstym miesiącu wieku puszczone wspólnie z krowami i jałówkami na paszę.

Przekroczenie tego zakazu ma być karane grzywną od 1 do 10 zł. wa.

§. 17.

Pasanie bydła rogatego wspólnie z nierogacizną, albo ptactwem domowem (drobiem) zakazuje się pod grzywną od 1 do 5 zł. wa.

§. 18.

Nie wolno zarzynać cieląt niżej czterech tygodni i dopóki nie dostaną zębów mlecznych.

Wyjątkowe pozwolenia mogą w razie udowodnionej potrzeby udzielać naczelnicy gmin, a dla obszarów dworskich naczelnik powiatowej władzy politycznej.

Przekroczenia postanowień niniejszego przepisu mają być karane grzywnami od 2 do 10 zł. wa. od każdego zarzniętego cielęcia.

Tej samej grzywnie podlega ten, kto wbrew niniejszym przepisom zarznięte ciele kupuje, albo w jego zakupie pośredniczy.

§. 19.

Moczenie lnu albo konopi w miejscach przeznaczonych do pojenia bydła zakazuje się pod grzywną od 1 do 10 zł. wa.

§. 20.

Komisya oględzin bydła obowiązana jest przy spisaniu bydła każdego roku w przydzielonym okręgu §. 6. rozpoznawać i mieć ciągły przegląd stosunków:

- a) względem powiększenia lub pomniejszenia stanu bydła i przyczyn takowego,
- b) względem sposobu wyżywienia bydła rogatego na paszy i w stajniach, uprawy roślin pastewnych, uprawy łąk a nakoniec względem produkcji mleka,
- c) względem stanu i jakości stajen, pieczy i sposobu obchodzenia się z bydłem roгатem, a szczególnie z młodym przechowkiem względem chorób i wypadków padnięcia bydła, które się wydarzyły i względem przyczyn tych wypadków,
- d) względem jakości i rozmiaru handlu bydłem i produktami bydłecemi.

Komisya oględzin bydła ma się starać o usunięcie spostrzeżonych niedostatków i nadużyć, i udzielać Wydziałowi powiatowemu w rocznym sprawozdaniu uwagi godne spostrzeżenia, a według okoliczności przedstawiać własne wnioski.

§. 21.

Na podstawie rocznych sprawozdań komisji oględzin bydła ma Wydział powiatowy ułożyć roczne sprawozdania dla całego powiatu, takowe ogłosić drukiem i po jednym exemplarzu udzielić Wydziałowi krajowemu, powiatowej władzy politycznej i centralnemu Wydziałowi towarzystwa rolniczego. Wydział powiatowy ma w porozumieniu z oddziałem filialnym towarzystwa rolniczego, który się znajduje w powiecie, poczynić we własnym zakresie działania, zarządzenia skierowane do podniesienia chowu bydła rogatego i usunięcia w drodze mu

stojących przeszkód; zaś względem użycia środków, których zarządzenie przechodzi jego zakres działania, ma przedstawić wnioski swoje reprezentacyi powiatowej, lub według okoliczności politycznej władzy powiatowej.

§. 22.

Reprezentacya powiatowa ponosi koszty wpływające z działalności komisyj ustanowionych dla oględzin bydła.

§. 23.

W ogóle jest obowiązkiem wydziału powiatowego starać się o rozszerzenie pomiędzy hodowcami bydła użytecznych wiadomości względem chowu, obchodzenia się i pielęgnowania bydła domowych w stanie zdrowym i chorym. W tym celu Wydział powiatowy upoważniony jest wydawać ogłoszenia, urządzać wystawy bydła i szczególnie gorliwych i racjonalnych hodowców bydła przez publiczne uznanie polecić ogółowi do naśladowania.

§. 24.

Dla każdego okręgu, które Wydział krajowy oznaczy, ma być na koszt funduszu krajowego ustanowiony egzaminowany weterynarz.

§. 25.

Celem zachęty hodowców bydła i podniesienia chowu bydła, będą co roku rozdzielane nagrody, których koszty ponosić będzie Wydział krajowy.

Ku temu podzieli Wydział krajowy cały kraj na odpowiednią ilość okręgów premiowania w ten sposób, aby w każdym okręgu przynajmniej co trzy lata rozdział premij miał miejsce.

§. 26.

Nagrody będą rozdzielane:

- a) za buhaje we wieku od 1 do 3 lat,
- b) za krowy zdolne do stanowienia we wieku od 3 do 8 lat.

- c) hodowcom bydła, którzy sami wychowali jednoroczne a najwyżej dwuletnie jałówki,
- d) hodowcom bydła, którzy pewną czystą rasę bydła wychowali, lub takową uszlachetnili, którzy przy chowie swego bydła pewne cele praktyczne mają na oku, i osiągnięcie korzystnych rezultatów udowodnić mogą, albo którzy innym hodowcom bydła naśladowania godny przykład przez znakomite rezultaty otrzymane w uprawie roślin pastewnych i w ulepszeniu swych gruntów za pomocą nawodnień lub osuszeń.

§. 27.

Do nagród w ustępach *a) b) c)* §fu 26. wyszczególnionych dołącza się warunek z prawa prywatnego, że bydłęta premiowane, a mianowicie buhaje w ciągu jednego roku, a krowy i jałówki w ciągu dwóch lat, rachując od dnia, w którym nagrodę otrzymały, tylko w kraju sprzedane i do celów rozplodu użyte być mogą.

Właściciel winien udowodnić przed komisją oględzin bydła, że powyższych warunków dopełnił. W przeciwnym razie byłby obowiązany w drodze sądowej do zwrotu otrzymanej nagrody z wyjątkiem wypadku, że premiowane bydle bez winy właściciela do rozplodu stało się nieużyteczne, o czem ma rozstrzygać komisja oględzin bydła.

Sprzedaż premiowanego bydłęcia wewnątrz kraju przed upływem powyżej oznaczonego czasu jest zaś tylko pod tym warunkiem dozwoloną, że nowy właściciel dopełni zobowiązań ciążących na dawniejszym właścicielu, który nagrodę otrzymał, za co też ten ostatni będzie odpowiedzialny.

Każdą sprzedaż premiowanego bydłęcia w ciągu powyżej oznaczonego czasu należy podać do wiadomości Wydziału powiatowego pod grzywną 10 zł. wa.

Hodowca bydła otrzymujący nagrodę na podstawie ustępów *a) b) c)* §fu 26. winien w potwierdzeniu otrzymania premii złożyć oświadczenie, że się na podstawie prawa prywatnego zobowiązuje do dopełnienia i dotrzymania powyżej wyszczególnionych warunków, a w przeciwnym razie poddaje się wszelkim następstwom prawnym, które ich niedotrzymanie za sobą może pociągnąć.

§. 28.

Jedna i ta sama sztuka byłą może raz tylko nagrodę otrzymać.

§. 29.

O udzieleniu nagród rozstrzyga bezwzględna większość głosów komisya premiowania składająca się z przewodniczącego i z pięciu członków, a którą ustanawia Wydział krajowy na przeciąg jednego roku z pomiędzy członków reprezentacji powiatowej tego powiatu, w którym okrąg premiowania się znajduje. Tok postępowania przy premiowaniu oznaczy osobna instrukcyja, którą wyda Wydział krajowy.

§. 30.

Ilość i wysokość nagród ustanawia każdego roku Sejm krajowy.

Nagrody, które nie zostały rozdane dla braku odpowiednio kwalifikowanych kompetentów, przypadają napowrót na rzecz funduszu krajowego.

§. 31.

Wykonywanie postanowień karnych niniejszej ustawy przysługuje naczelnikowi tej gminy, w której okręgu przekroczenie zostało popełnione.

Wykonywanie władzy karnej przysługuje w myśl ustawy gminnej naczelnikowi gminy wspólnie z dwoma assessorami lub przysiężnymi.

Względem popełnionych na obszarach dworskich przekroczeń wykonuje władzę karną polityczna władza powiatowa.

§. 32.

Przeciw orzeczeniu karnemu naczelnika gminy odwołać się można do politycznej władzy powiatowej, a przeciw orzeczeniu tej ostatniej do c. k. Namiestnictwa. Odwołanie się powinno być wniesione w przeciągu dni 14 od chwili ogłoszenia, a względnie od chwili doręczenia orzeczenia karnego. Przeciw dwóm równobrzmiącym wyrokom dalsze odwołanie nie jest dopuszczalne.

§. 33.

Ściągnięte grzywny wpływają na rzecz funduszu ubogich tej gminy, w której okręgu przestępstwo zostało popełnione, a względnie przy której dotyczący obszar dworski leży.

§. 34.

Przeprowadzenie tej ustawy powierzam Ministrowi spraw wewnętrznych i Ministrowi rolnictwa.

